

Múzeumi tárlatvezetések mint gyakorlati programok a szegedi Andragógia és Kulturális mediáció képzésben

Újvári Edit

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
Felnőttképzési Intézet

Tanulmányomban a szegedi képzőművészeti kiállításokon zajló hallgatói tárlatvezetéseket szeretném bemutatni, amelyek 2014-ig szerves részei voltak képzésünknek.¹ A múzeumi kultúrárközvetítés, mint oktatási program terén elért eredményeinket konkrét, specializációba illeszkedő kurzuscsoport is megalapozta. Intézetünk két szakcsoportjának, a Könyvtár- és Múzeumpedagógiai Szakcsoportnak, valamint a Kultúramediátor Szakcsoportnak az oktatói, a múzeumi szférából meghívott óraadó oktatókkal kiegészítve, Viskolcz Noémi vezetésével vállalkoztak arra, hogy az Andragógia – Művelődésszervező BA képzés 5–6. szemeszterében 25 kreditértékű Múzeumpedagógia specializációs képzést indítsanak, amelyet a 2009–2014-es tanévekben 15–20 fős hallgatói csoportokkal működtött.

A képzésben a JGYPK Felnőttképzési Intézet részéről Viskolcz Noémi főiskolai tanár, specializáció felelős, Könyvtár- és múzeumpedagógiai szakcsoportvezető, valamint Újvári Edit egyetemi docens, Kultúramediátor szakcsoportvezető vett részt (Viskolcz 2009: 90–92).² Óraadóként Joó Julianna művészettörténész, múzeumpedagógus (KOGART), Kiss Erika művészettörténész, főmuzeológus (Magyar Nemzeti Múzeum), Medgyesi Konstantin, történész és Hegedűs Anita PR munkatárs (Móra Ferenc Múzeum) kapcsolódott be a hallgatók oktatásába. A specializációs képzésben a Múzeumpedagógia, A múzeumok és a múgyűjtés története, az Általános muzeológia, Kiállítás szervezés, Múzeum-kommunikáció, Művészettörténet – műelemzési elmélet és gyakorlat tartozott bele. A szakmai gyakorlat, amely a két szemeszterben összesen 30 órából állt, a szegedi múzeumokban zajlott, amelyre a JGYPK Interaktív Természetismereti Tudástára, a Móra Ferenc Múzeum és a szecessziós Reök-palotában működő Regionális Összművészeti Központ (REÖK) biztosított lehetőséget. Emellett szegedi városrésztákra is sor került múzeumpedagógus hallgatók vezetésével, a Joó Julianna múzeumpedagógus által szerkesztett *Stukkó nyomában* című múzeumpedagógiai füzet alapján.

---

¹ A tanulmány kiindulópontja a 2015. május 13-án Pécsen megrendezett IV. Múzeumandragógiai Konferencián elhangzott *Múzeumandragógia a Szegedi Tudományegyetem képzési programjában* című előadásom.

² Viskolcz Noémi az I. Magyarországi Múzeumandragógiai Konferencián a *Kettő az egyben: múzeumpedagógiai képzés és gyakorlati hely kialakítása a Szegedi Tudományegyetemen* címmel tartott előadást a képzésről, valamint az SZTE JGYPK központi épületében kialakított Tudástár múzeumi projektről. (Az előadás írott változata: Viskolcz 2009: 90–92.)

A felnőtt csoportokat, elsősorban egyetemistákat célzó, szegedi múzeumokban zajló múzeumi tárlatvezetések tehát a Múzeumpedagógia specializáció gyakorlati programjai közé illeszkedtek. A hallgatók mind az őszi, mind a tavaszi szemeszterben egy-egy szegedi tárlathoz kapcsolódó csoportos tárlatvezetésre készültek fel Újvári Edit koordinálásával. A programok számos kompetencia fejlesztését tették lehetővé, olyan aktivitást ösztönöztek, amelyben együtt valósulhatott meg az egyéni kutatómunka révén az önképzés, a csoportmunka, érvényesülhetett a csoportdinamika. A művészettörténeti és műelemzési ismereteket e programok révén „élesben”, tárlatismertetéseken lehetett alkalmazni és egyben elmélyíteni. Mindeközben nagy hangsúly helyeződött a múzeumi környezet értékére, az eredeti alkotások körében zajló ismeretszerzés jelentőségére, a modern, kortárs művészet interpretálásának lehetőségére. Az alkotások ismeretése során a képelemzés, a technikai információk, az alkotóra és az alkotásra vonatkozó ismeretek átadása kiegészült a tárlatnézésen résztvevők aktivizálásával, önálló vélemények megfogalmazásának ösztönzésével. Ezáltal a projekt-módszertant is gyakorolták a hallgatók, hiszen a rendszerszemlélet, a folyamatban való gondolkodás, az összefüggések megvilágítása, az alaposág, az aktivitás és az összehangolt csoportmunka egyaránt jellemzője volt a tárlatvezetések előkészítésének és lebonyolításának (Victor 2011: 117). A tárlatvezetői programok struktúrájának tudatos kidolgozására is nagy hangsúlyt fektettünk.

Például a 2011–12-es tanév őszi félévében a Móra Ferenc Múzeum Csontváry kiállításán – alapos felkészülést követően – tárlatvezetést tartottak az Andragógia BA – múzeumpedagógus specializációs és Kultúrmediátor MA szakos hallgatók egyetemista csoportoknak (ld. 1. kép). A Csontváry életmű keresztmetszetét bemutató kiállításon a hét tárlatvezető hallgató egymáshoz kapcsolódó képismertetői áttekintést adtak az alkotó pályájának főbb szakaszairól, jellegzetes stílusáról, a művek tartalmi vonatkozásairól és formai jegyeiről.

A hallgatóknak lehetősége volt a REÖK képzőművészeti önképzőköréhez csatlakozva, az aktuális tárlatok feldolgozásának keretében egy-egy tárlatvezetési programba is bekapcsolódni. A 2008–2013 között egyetemisták számára meghirdetett, Cserjés Katalin és Újvári Edit vezetésével működő önképzőköri foglalkozásokon, és az ennek keretében szervezett „Csoport vezet csoportot” címmel tartott tárlatvezetésekén számos, múzeumpedagógia specializációs hallgató vett részt. Valódi kultúraközvetítői szerepet élhettek át a tárlatvezetők, mikor a programra érkező érdeklődők előtt kellett bemutatni a műveket. A tárlatvezetéseket sikerélményként megélő hallgatók általában bekapcsolódtak az újabb tárlatvezetési programba is, illetve arra is volt példa, hogy a REÖK nyílt napjain önkéntes tárlatvezetőként több csoport számára is ismertetőket tartottak, amelyről rendkívül jó visszajelzések érkeztek. A múzeumi kultúraközvetítés tapasztalata többek között az volt, hogy különösen sikeres a tárlatvezetési program, ha azonos korosztályból kerül ki a tárlatnéző és a tárlatot ismertető.

Például a 2011. őszi félév REÖK-beli tárlatvezetési programját az „INTONÁCIÓ – Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége Kiállításán” rendeztük meg. A kortárs művészettel való ismerkedés mindig nagy kihívás, mind a tárlatvezetők, mind a tárlatra érkezők, a befogadók számára. Hiszen a képzőművészet iránt érdeklődők többségének esztétikai érdeklődését és értékítéletét az európai

művészettörténet, festészet kanonizált értékei, a klasszikus stíluskorszakok befolyásolják, az impresszionizmus és a posztimpresszionizmus korszakaival be-
zárólag. A 20. század avantgárd irányzataival kapcsolatban már kevesebb az ismeret és ezzel egyenes arányban az érdeklődés és a nyitottság. A befogadást megnehezíti a modern korszak irányzatainak heterogenitása „provokatív sokfélé-
sége”, a kanonizált klasszikus értékeken, hagyományon túl az egymás egymással is vitatkozó érték szemléletek (Hegyí 1986: 19). A modern és kortárs művészet
folyamatainak a művészettörténeti műelemzési kurzusokon, valamint az önkép-
zőkörü foglalkozásokon történő megismerése, a 20. század második felének jel-
legzetes irányzatainak megnevezése, megismerése és jellemzése biztosította azt
a nélkülözhetetlen háttértudást, amellyel a tárlatvezetők a vállalt, konkrét alkotás-
bemutatókhoz további anyagot tudtak keresni, és e tájékozódási pontok
alapján műismertetésre vállalkozhattak (Hegyí 1986: 465–477; Walther 2011).
Hiszen a kultúráközvetítést minden esetben elmélyült tudás kell, hogy megalapo-
zza. Talán éppen a kihívás miatt fontos és érdekes feladat egy kortárs tárlatról
figyelemfelkeltő ismertetést nyújtani (ld. 2–4. kép). Ennek a tárlatvezetői pro-
gramnak a sikere is azt bizonyította, hogy nemcsak a tárlatvezető hallgatók, ha-
nem az érdeklődők számára is igaz élménnyé válhat egy kortárs képzőművészeti
kiállítás.

A múzeumi kultúráközvetítés hagyományos felnőttoktatási módszereit, az ismer-
tetető előadást, a vitát, a galériabeszélgetést és a tárlatvezetést alkalmazva,
úgy vélem, a tárlatvezetési programokba bekapcsolódó hallgatók elmélyült ismeretekre
tehettek szert (Koltai 2010: 74). Aktív szerepvállalásukkal kommunikációs készségeik
is fejlődtek, miközben a hallgatóság felé közvetítették a tárlat értékeit,
valamint az azzal kapcsolatos gazdag ismeretanyagot.

Jelenleg elsősorban az Andragógia MA képzésébe illeszkedő múzeumandragógia
kurzus képviseli ezt a fontos szakmai területet. 2013-tól kezdődően, a 4. sze-
meszterben a leendő andragógus szakemberek képzési struktúrájába illesztve a
múzeum és az andragógia metszéspontjára koncentrálnó kurzus lehetőséget bizo-
sít a múzeumi oktatás, önművelés és kultúráközvetítés jelentőségének és lehe-
tőségeinek tudatosítására. A kurzus során, előadás formájában megismerked-
nek a hallgatók a múzeum és az oktatásformák kapcsolatrendszerével, valamint
a múzeumandragógiai esettanulmányokkal. Egy képzési program elkészítése so-
rán pedig egy-egy konkrét múzeumi intézmény keretei között reálisan megvaló-
sítható múzeumandragógiai tervezet kidolgozására is sor kerül. Ennek révén a
hallgatók alapos betekintést nyernek egy általuk választott múzeum intézményi
szerkezetébe, az ott folyó múzeumi mediációról interjú készítés során szereznek
ismeretet, amelyet kiegészít a múzeum honlapjának elemzése. A megismert in-
tézményekbe tervezett múzeumandragógia programok és annak referátumok
keretében történő prezentálásai jó alkalmat teremtenek a múzeumok ezen sze-
repének átgondolására is. Ezáltal a gyakorlati életben is kézzelfoghatóvá válik az
az elméleti tudás, amelyet a Santiago de Chilebe tartott Nemzetközi Muzeológiai
Konferencia (1972) az új múzeum („museo integral”) egyik kiemelt kulcsfogal-
maként határozott meg: a decentralizáció. Ennek megfelelően a múzeumok mű-
ködési elvei között hangsúlyozták a témák orientációját, azaz a kiállítások tartal-
mának hozzáigazítását a helyi adottságokhoz, valós igényekhez, valamint a kiál-
lításokhoz kapcsolódó képzési programok megvalósítását (Waidacher 2011: 69).

A Múzeumandragógia kurzus hangsúlyt helyez a múzeumelméleti alapfogalmak és a múzeum mint intézmény történeti fejlődésének megismertetésére is. Nagyon fontos, hogy a hallgatók tisztában legyenek a múzeum története során kialakuló, klasszikus és változó szerepekkel, az utóbbi évtizedekben markánsan megújuló küldetéstudattal, amely éppen a múzeumandragógia, a sokrétű múzeumi mediáció jelentőségét bizonyítja (Lakner 2010: 20). Amint arra Giovanni Pinna is felhívja a figyelmet, a modern múzeum feladatai a hagyományos szerepeket újakkal gazdagította. A kulturális javak birtokbavétele, az örökség megőrzése és gondozása, a kultúrateremtés és kutatás a 20. század második felétől kiegészült a kultúráközvetítés és közzététel funkcióival, az oktató, nevelő tevékenységgel. A múzeum eredeti, elit funkciói tehát kibővültek, osztályszociális szintűvé váltak (Binni – Pinna 1986: 120). Fontos, hogy a hallgatók megismerjék a jelenlegi folyamatokat is, a Guggenheim-filozófia 1980–90-es években történő érvényre jutását, a múzeumi funkcióváltás jelenségeit, „a tudományos kutatóhelytől a művelődés, szórakozás, társasági igények” intézményévé váló múzeumot, amely az élményközpontúság, a magas kultúra mellett a kisebbségek, kulturális másság bemutatását is hivatott képviselni (Lakner 2010: 20). Az andragógia kereteibe szorosan illeszthető a tanulásméletek révén az, hogy a modernitás „monológyszerű” múzeumától, az egyoldalú kommunikációt, ismeretátadást érvényesítő formáktól a „dialógusszerű múzeum” felé történik a haladás, tudatosan vállalt törekvés a „részvétel-orientált megközelítés”, a múzeumi munkában is érvényesülő aktív tanulás-elméletek hatásainak köszönhető (Mason 2012: 131–132).

A Kulturális mediáció MA 2011-től kezdődően nappali és levelező tagozatos formában is zajlik. A 4. szemeszterben sorra kerülő „Intézményi és művészeti mediáció” kurzus-blokk ad lehetőséget a múzeumi kultúráközvetítéssel kapcsolatos ismeretek átadására, az alábbi kurzusokkal: A kortárs művészeti mediáció formái és terei; A kulturális mediáció tradicionális intézményei – a múzeum új szerepeiben. A felnőtteknek szóló kultúráközvetítés gyakorlatának sajátos formájára ad lehetőséget a 2. szemeszterben tartott Regionális és lokális kulturális identitás kurzus, melyhez kapcsolódóan a hallgatók a 3. szemeszter elején a minden év szeptemberében megrendezésre kerülő Kulturális Örökségnapok egyik szegedi rendezvényét tervezik és valósítják meg. Az európai/országos programokba illeszkedően a szegedi városséták a lokális kulturális értékekre hívják fel a figyelmet, amelyen elsősorban érdeklődő helyi lakosok szoktak részt venni (ld. 5. kép).

Képzéseink gyakorlati programjai között, ahogy korábban már kitértem rá, a felnőtt csoportoknak meghirdetett múzeumi tárlatvezetésre is volt lehetőség, amelynek a múzeumpedagógus specializációs BA-s hallgatók mellett az MA-s hallgatók is rendszeres, aktív résztvevői voltak. Hallgatóink sikeres tárlatvezetést tartottak többek között a REÖK Miró litográfiáit bemutató kiállításán is (ld. 6. kép). A képzéshez kapcsolódóan, tudományos diákköri munka során egy speciális múzeumandragógiai programot szervezett két kulturális mediáció MA-s szakos hallgatónk, Boháti Dóra és Mihályfi Judit, amelyet a JGYPK Tudástárában valósítottak meg 2012. novemberében (ld. 7. kép). A „*Lásd, halld, érezd!*” Múzeumi kultúráközvetítés fogyatékkal élők számára című program nyomán készített TDK dolgozat – Újvári Edit témavezetésével – 2013-ban a XXXI. OTDK

Kulturális mediáció tagozatában I. díjat nyert el. Ugyancsak kultúráközvetítés témakörben ért el első helyezést Sümei Nóra Kulturális mediáció MA szakos hallgató a *Tiéd a város: Szeged gyerekeknek. Módszertani kutatás és projektterv egy városismertető munkafüzet megvalósításához* című dolgozatával a Debreceni Egyetemen rendezett XXXII. OTDK 13. szekciójában. Úgy vélem, hogy a múzeumpedagógia specializáció, a tárlatvezetések és a kultúráközvetítéshez kapcsolódó képzési programjaink eredményeit ezek az OTDK eredmények is nagyszerűen fémjelzik, hiszen a kimagasló teljesítményt nyújtó MA szakos hallgatóink tanulmányaik során a tárlatvezetői programok aktív résztvevői voltak. Az Andragógia BA szak megszüntetésével a múzeumi mediációs gyakorlatok, tárlatvezetések folytonossága jelenleg sajnos megszakadt.

Az új szakstruktúra keretei között egy, a múzeumi kultúráközvetítést, a múzeumandragógia szakmai értékeit is magában foglaló, lehetséges képzési jövőkép felvázolásával zárom áttekintésemet. Az Andragógia BA megszüntetése miatt a Kulturális mediáció MA és az Andragógia MA szakok nappali tagozatos utánpótlása is kérdésessé vált, csak új BA szak esetén lehet esély az eddigi, múzeumi kultúráközvetítésben elért eredményeink felelevenítésére, újbóli felépítésére. A 2015-ben megalapított Közösségszervező BA szak indulásától remélhetjük azokat az új hallgatói csoportokat, akiknek képzésében ismét érvényesíthetjük ezeket az értékeket. Az SZTE JGYPK Felnőttképzési Intézetében indítani tervezett Közösségszervező BA kurzuskínálatába ismét integrálni szeretnénk a múzeumi szférával kapcsolatos ismereteket. A Közösségi művelődés tanára (osztatlan tanárképzés, szakpár-tagja) szakindítási anyaga a Közösségszervező BA szakjaival együtt kerülhet kidolgozásra, amelyben az iskola és múzeum kapcsolatának hangsúlyozása, az ezzel kapcsolatos korszerű múzeumpedagógia ismeretek átadása ugyancsak a képzés részeként jelenhet majd meg. A jelen társadalmi jelenségeihez igazodóan a Közösségszervező BA képzési struktúrájába a múzeumgerontológia is beilleszthető, amelynek gyakorlati képzési programjához új intézményi kapcsolatok kialakítása is rendelhető, például a Szeged Szent-Györgyi Albert Agóra – Idősek Akadémiája révén.

A múzeumi mediációs programoknak tehát a változó felsőoktatási környezetben is meg kell találnia a helyét, ennek a meghatározó kultúráközvetítési formának a jelentőségét alá kell támasztani egyetemi képzésekkel, mégpedig olyanokkal, amelyek az elméleti tudást megfelelő szakmai gyakorlattal ötvözik. Hiszen a jelenlegi múzeumi törekvések fontos manifesztuma, a Quebeci Nyilatkozat (Ökomúzeumok és az Új Muzeológia, nemzetközi workshop, Quebec, 1984) is kiemeli, hogy a muzeológiának aktivizálnia kell a közönséget, a modern kommunikációs módszerek és a modern menedzsment fogyasztókat is megszólító módszereivel, jelenünk múzeumaiban meghatározó fogalommá kell emelni a közönséget és az aktivitást (Waidacher 2011: 88). Ennek a kihívásnak, reményeink szerint, a közeljövőben ismét meg fogunk felelni képzési tapasztalataink és eredményeink alapján, és a múzeumi kultúráközvetítésre történő felkészítés intézetünkben újra fontos szerepet játszhat.

Irodalom

Binni, Lanfranco – Pinna, Giovanni 1986. *A múzeum. Egy kulturális gépezet története és működése.* Gondolat Kiadó, Budapest.

Sodrásban

Hegy Lóránd 1986. *Avantgarde és transzavantgarde. A modern művészet korszakai*. Magvető Kiadó, Budapest.

Koltai Zsuzsa 2010. A Múzeumdrágógia kihívásai az USA-ban. In Kurta Mihály – Pató Mária (szerk.) *Múzeumdrágógia*. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság – Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Miskolc – Szentendre. 73–77.

Lakner Lajos 2010. Nyitott, szolgáltató és oktató múzeum – fejlődési irányok. In *Múzeumvezetési ismertek*. 1. Szabadtéri Néprajzi Múzeum – MOKK, Szentendre. 19–24.

Mason, Rhiannon 2012. Múzeumok, galériák, kulturális örökség. A jelentéskötés és a kommunikáció színterei. In Palkó Gábor (szerk.) *Múzeumelmélet*. Petőfi Irodalmi Múzeum – Ráció Kiadó, Budapest. 127–154.

Victor András 2011. Projektpedagógia a múzeumban. In Vásárhelyi Tamás – Kárpáti Andrea (szerk.) *Múzeumi tanulás*. Magyar Természettudományi Múzeum – Typotex, Budapest.

Viskolcz Noémi 2009. Múzeumpedagógia. Elméleti és gyakorlati képzőhely kialakítása a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karán. *Kultúra és Közösség* 3 (2) 90–92.

Waidacher, Friedrich 2011. *Az általános muzeológia kézikönyve*. ELTE BTK Művészettörténeti Intézet, Budapest. <http://arthist.elte.hu/TAMOP_412/2_1_waidacher.pdf> [2016.01.12]

Walther, Ingo F. 2011. *Művészet a 20. században*. I–II. Taschen – Vince Kiadó, Budapest.

1. kép: Andragógia BA és Kulturális mediáció MA szakos hallgatók tárlatvezetése a Csontváry-kiállításán, Móra Múzeum, 2011. Tárlatvezetők: Gaudi Kitti, Boháti Dóra, Mihályfi Judit, Bozó Helga, Diószegi Annabella, Márta Matild, Ádász Mariann
A szerző saját felvétele

2. kép: INTONÁCIÓ, Kocsis Tamás Gáll Ádám alkotását ismerteti. REÖK 2011
A szerző saját felvétele

3. kép: Az INTONÁCIÓ, tárlatvezetés, Márta Matild képismertetése. REÖK 2011
A szerző saját felvétele

4. kép: Az INTONÁCIÓ, a tárlatvezetés közönsége. REÖK 2011
A szerző saját felvétele

5. kép: Kulturális Örökségnapok városseta – Szeged köztéri szobrainak bemutatása, a Kulturális mediáció MA szakos hallgatók programja, 2014. szeptember. A városseta közreműködői: Kramcsák Adrienn, Csonka Vivien, Szalontai Emese, Zecher Adrienn, Pravetz Beáta, Laczkó Csilla, Sümegi Nóra
A szerző saját felvétele

6. kép: Kulturális mediáció MA szakos hallgatók tárlatvezetése a MIRO kiállításon, REÖK, 2013. március. Tárlatvezetők: Barna Sarolta, Goóg Melinda, Porubcsánszki Petra, Márta Matild, Ádász Mariann, Kecskeméti Anna
A szerző saját felvétele

7. kép: „Lásd, halld, érezd!” Múzeumi kultúráközvetítés fogyasztékkal élők számára. Múzeumandragógia program, Boháti Dóra és Mihályfi Judit Kulturális mediáció MA szakos hallgatók szervezésében. SZTE JGYPK Interaktív Természetismereti Tudástár, 2012. november
A szerző saját felvétele

